

Pochodne węglowodorów

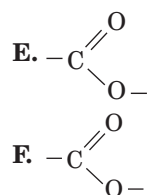
imię i nazwisko ucznia	
klasa	suma punktów
data	ocena

1 Zaznacz dokończenia (A–H) podanych wyrażzeń (I–IV), tak aby zdania zawierały prawdziwe informacje. 2 p.

- I. Grupą funkcyjną alkoholi jest **A / B**.
 II. Pochodne węglowodorów są zbudowane z **C / D**.
 III. Estry w swoich cząsteczkach zawierają grupę **E / F**.
 IV. W skład cząsteczki kwasu karboksylowego wchodzi grupa **G / H**.

A. grupa karboksylowa
B. grupa hydroksylowa

C. grupy alkilowej i grupy funkcyjnej
D. węglowodoru i grupy funkcyjnej

G. $-\text{COO}-$
H. $-\text{COOH}$

2 Podkreśl w tabeli oznaczenia wzorów (A–E), nazw systematycznych (a–e) oraz nazw zwyczajowych (I–V), tak aby w rzędach tabeli powstał poprawny opis związków chemicznych. 2 p.

A. CH_3COOH
B. $\text{C}_3\text{H}_7\text{OH}$
C. $\text{C}_2\text{H}_5\text{OH}$
D. HCOOH
E. $\text{C}_4\text{H}_9\text{OH}$

a. kwas masłowy
b. metanol
c. kwas propanowy
d. butanol
e. etanol

I. kwas octowy
II. kwas mrówkowy
III. alkohol propylowy
IV. alkohol butylowy
V. alkohol metylowy

Wzór sumaryczny	Nazwa systematyczna	Nazwa zwyczajowa
CH_3OH	a / b / c / d / e	I / II / III / IV / V
A / B / C / D / E	kwas etanowy	I / II / III / IV / V
A / B / C / D / E	a / b / c / d / e	alkohol etylowy
$\text{C}_3\text{H}_7\text{COOH}$	a / b / c / d / e	I / II / III / IV / V

3 Przyporządkuj właściwości etanolu i glicerolu. Wpisz znak X we właściwe miejsca w tabeli. 2 p.

A. alkohol polihydroksylowy
B. alkohol monohydroksylowy
C. nie ma zapachu
D. ma charakterystyczny zapach
E. dobrze miesza się z wodą
F. rozpuszczalny w wodzie

G. bezbarwny
H. gęsta ciecz
I. lotna ciecz
J. higroskopijny
K. ma słodki smak

Alkohol	Właściwości										
	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K
Etanol											
Glicerol											

4 Napisz nazwy zwyczajową i systematyczną oraz wzory sumaryczny i strukturalny kwasu występującego w jadzie mrówek. 2 p.

Nazwa zwyczajowa: _____ Nazwa systematyczna: _____

Wzór sumaryczny: _____ Wzór strukturalny: _____

5 Przyporządkuj właściwości kwasów octowego i oleinowego.

2 p.

a) Wpisz znak X we właściwe miejsca w tabeli.

A. oleista ciecz

B. bezbarwna ciecz

C. ostry, duszący zapach

D. zapach zjełczałego tłuszczu

E. nierozpuszczalny w wodzie

F. ulega dysocjacji

G. nie ulega dysocjacji

H. odbarwia wodę bromową

I. nie odbarwia wody bromowej

J. dobrze rozpuszczalny w wodzie

Kwas karboksylowy	Właściwości									
	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J
Kwas octowy										
Kwas oleinowy										

b) Podkreśl rodzaje kwasów karboksylowych, do których zalicza się kwas oleinowy.

I. nasycony

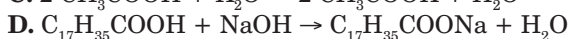
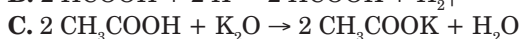
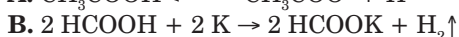
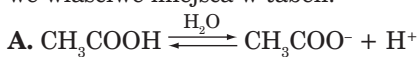
II. niższy

III. nienasycony

IV. wyższy

6 Przyporządkuj podane równania (A–D) do odpowiednich typów reakcji chemicznych. Wpisz znak X we właściwe miejsca w tabeli.

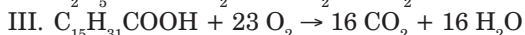
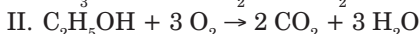
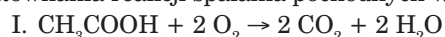
1 p.

Typ reakcji chemicznej	Równanie reakcji chemicznej			
	A	B	C	D
Reakcja dysocjacji				
Reakcja otrzymywania mydła				
Reakcja otrzymywania octanu potasu				

7 Równania reakcji spalania pochodnych węglowodorów oznaczono cyframi (I–IV):

2 p.

a) Zaznacz zestaw, w którym reakcje chemiczne zostały uporządkowane według zmniejszającej się liczby atomów tlenu użytego do spalania całkowitego 1 cząsteczki danego związku chemicznego.

A. III, I, IV, II

B. II, IV, I, III

C. I, II, III, IV

D. III, IV, II, I

b) Podkreśl oznaczenie reakcji chemicznej pochodnej węglowodorów, która w powietrzu ulega reakcji spalania niecałkowitego (spala się jasnożółtym, kopczącym płomieniem).

A. I, II

B. IV

C. III, IV

D. III

8 Wskaż dokończenia zdań (A–D), tak aby powstały poprawne wyrażenia dotyczące propionianu metylu.

2 p.

Wpisz znak X przy właściwej odpowiedzi.

A. Ester ten jest pochodną kwasu

☐

propanowego.

☐

etanowego.

B. Drugi alkil pochodzi od alkoholu

☐

metylowego.

☐

propylowego.

C. Wzór sumaryczny propionianu metylu to

☐

$\text{C}_2\text{H}_5\text{COOCH}_3$.

☐

$\text{CH}_3\text{COOC}_2\text{H}_5$.

D. Propionian metylu jest

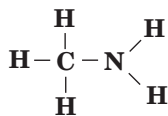
☐

półpłynną substancją o wyglądzie wosku.

☐

bezbarwną, lotną cieczą o przyjemnym zapachu.

9 Oceń prawdziwość poniższych stwierdzeń dotyczących związku chemicznego o podanym wzorze strukturalnym. Wpisz znak X.

- A.** Jest gazem.
- B.** Jest bezbarwny.
- C.** Ma zapach zjełczałego tłuszczu.
- D.** Jest łatwo palna.
- E.** Jej grupa funkcyjna to NH_2^- .
- F.** Nazwa grupy funkcyjnej to metyl.
- G.** W roztworze wykazuje odczyn obojętny.
- H.** Nie wykazuje szkodliwego działania na ludzki organizm.

[illegible]

10 Postaw znak X obok klasyfikacji, wzoru i właściwości glicyny.

Klasyfikacja	Wzór	Właściwości
☐ amina	☐ $C_3H_5(OH)_3$	☐ bezbarwna ciecz, rozpuszczalna w wodzie
☐ kwas karboksylowy	☐ $CH_3CH_2NH_2$	☐ bezbarwna substancja stała, rozpuszczalna w wodzie
☐ aminokwas	☐ C_4H_9COOH	☐ biała ciecz, nierozpuszczalna w wodzie
☐ alkohol polihydroksylowy	☐ $CH_2(NH_2)COOH$	☐ żółta substancja, nierozpuszczalna w wodzie

11 Oblicz, ile gramów kwasu cytrynowego znajduje się w 200 cm^3 10-procentowego roztworu o gęstości

$$d = 1,038 \frac{\text{g}}{\text{cm}^3}.$$

Odpowiedź: _____

12 Uzupełnij tabelę, wpisując w puste miejsca zastosowania oraz właściwości odpowiadające związkom chemicznym o podanych nazwach.

Nazwa związku chemicznego	Zastosowanie	Właściwość powiązana z podanym zastosowaniem
maślan etylu	przemysł kosmetyczny	
kwas octowy		kwaśny smak
glicerol	kremy	
etanol		bakteriobójczy

13 Zapisz w postaci cząsteczkowej i jonowej równanie reakcji otrzymywania mrówczanu magnezu.

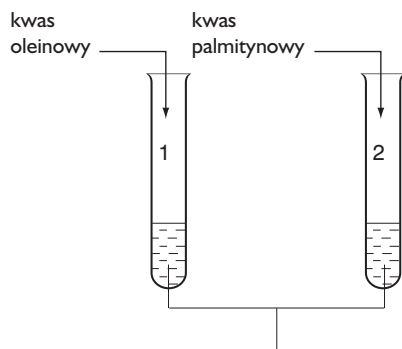
2 p.

---

14 Uzupełnij nazwę odczynnika na schemacie doświadczenia chemicznego badającego charakter chemiczny kwasów. Zapisz obserwacje i sformułuj wniosek.

2 p.

Obserwacje:

Probówka 1:

Probówka 2:

Wniosek:

Kwas oleinowy jest _____, ponieważ _____

Kwas palmitynowy jest _____, ponieważ _____

---

15 Zaprojektuj doświadczenie, w którego wyniku można otrzymać octan metylu. Narysuj schemat, zapisz obserwacje i sformułuj wniosek. Napisz równanie reakcji chemicznej.

4 p.

Obserwacje: _____

Wniosek: _____

Równanie reakcji chemicznej: _____

*16 Twarda woda zawiera m.in. rozpuszczalne sole wapnia. Wyjaśnij, dlaczego w takiej wodzie stearynian potasu (mydło potasowe) się nie pieni. Zapisz odpowiednie równanie reakcji.

Pochodne węglowodorów

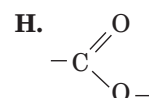
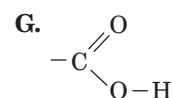
imię i nazwisko ucznia	
klasa	suma punktów
data	ocena

- 1** Zaznacz dokończenia (A–H) podanych wyrażeń (I–IV), tak aby zdania zawierały prawdziwe informacje.
- I. Pochodne węglowodorów są zbudowane z **A / B**.
 II. Grupą funkcyjną w alkoholach jest **C / D**.
 III. Kwasy karboksylowe posiadają w swoich cząsteczkach grupę funkcyjną **E / F**.
 IV. Estry w swoich cząsteczkach zawierają grupę **G / H**.

2 p.

- A.** węglowodoru i grupy funkcyjnej
B. grupy alkilowej i grupy funkcyjnej
C. grupa karboksylowa

- D.** grupa hydroksylowa
E. $-\text{COOH}$
F. $-\text{COO}-$

- 2** Podkreśl oznaczenia wzorów (A–E), nazw systematycznych (a–e) oraz zwyczajowych (I–V), tak aby w rzędach tabeli powstał poprawny opis związków chemicznych.

2 p.

- A.** CH_3COOH
B. $\text{C}_2\text{H}_5\text{COOH}$
C. $\text{C}_2\text{H}_5\text{OH}$
D. HCOOH
E. $\text{C}_4\text{H}_9\text{OH}$

- a.** kwas metanowy
b. metanol
c. kwas propanowy
d. butanol
e. propanol

- I.** kwas masłowy
II. kwas mrówkowy
III. alkohol propylowy
IV. alkohol butylowy
V. alkohol etylowy

Wzór sumaryczny	Nazwa systematyczna	Nazwa zwyczajowa
$\text{C}_3\text{H}_7\text{OH}$	a / b / c / d / e	I / II / III / IV / V
A / B / C / D / E	etanol	I / II / III / IV / V
A / B / C / D / E	a / b / c / d / e	kwas propionowy
HCOOH	a / b / c / d / e	I / II / III / IV / V

- 3** Przyporządkuj właściwości metanolu i gliceryny. Wpisz znak X we właściwe miejsca w tabeli.

2 p.

- A.** alkohol polihydroksylowy
B. alkohol monohydroksylowy
C. nie ma zapachu
D. ma charakterystyczny zapach
E. dobrze miesza się z wodą
F. rozpuszczalny w wodzie

- G.** gęsta ciecz
H. bezbarwny
I. lotna ciecz
J. higroskopijny
K. ma słodki smak

Alkohol	Właściwości										
	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K
Metanol											
Gliceryna											

- 4** Napisz nazwy zwyczajową i systematyczną oraz wzory sumaryczny i strukturalny kwasu występującego w zjeżdżałym maśle.

2 p.

Nazwa zwyczajowa: _____ Nazwa systematyczna: _____

Wzór sumaryczny: _____ Wzór strukturalny: _____

5 Przyporządkuj właściwości kwasów mrówkowego i stearynowego.

2 p.

a) Wpisz znak X we właściwe miejsca w tabeli.

A. ciecz	F. dobrze rozpuszczalny w wodzie
B. białe ciało stałe	G. nie ulega dysocjacji
C. nikły zapach	H. ulega dysocjacji
D. ostry zapach	I. nie odbarwia wody bromowej
E. nierozpuszczalny w wodzie	J. odbarwia wodę bromową

Kwas karboksylowy	Właściwości									
	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J
Kwas mrówkowy										
Kwas stearynowy										

b) Podkreśl rodzaje kwasów karboksylowych, do których zaliczamy kwas stearynowy.

- I.** nasycony   **II.** niższy   **III.** nienasycony   **IV.** wyższy

6 Przyporządkuj podane równania (A–D) do odpowiednich typów reakcji chemicznych. Wpisz znak X we właściwe miejsca w tabeli.

1 p.

- A.** $\text{HCOOH} \xrightleftharpoons{\text{H}_2\text{O}} \text{HCOO}^- + \text{H}^+$
B. $2 \text{HCOOH} + \text{Na}_2\text{O} \rightarrow 2 \text{HCOONa} + \text{H}_2\text{O}$
C. $2 \text{CH}_3\text{COOH} + 2 \text{Na} \rightarrow 2 \text{CH}_3\text{COONa} + \text{H}_2\uparrow$
D. $\text{C}_{15}\text{H}_{31}\text{COOH} + \text{KOH} \rightarrow \text{C}_{15}\text{H}_{31}\text{COOK} + \text{H}_2\text{O}$

Typ reakcji chemicznej	Równanie reakcji chemicznej			
	A	B	C	D
Reakcja dysocjacji				
Reakcja otrzymywania mydła				
Reakcja otrzymywania mrówczanu sodu				

7 Równania reakcji spalania pochodnych węglowodorów oznaczono cyframi (I–IV):

2 p.

- I.** $2 \text{CH}_3\text{OH} + 3 \text{O}_2 \rightarrow 2 \text{CO}_2 + 4 \text{H}_2\text{O}$
II. $\text{C}_{17}\text{H}_{35}\text{COOH} + 26 \text{O}_2 \rightarrow 18 \text{CO}_2 + 18 \text{H}_2\text{O}$
III. $2 \text{C}_3\text{H}_5(\text{OH})_3 + 7 \text{O}_2 \rightarrow 6 \text{CO}_2 + 8 \text{H}_2\text{O}$
IV. $2 \text{HCOOH} + \text{O}_2 \rightarrow 2 \text{CO}_2 + 2 \text{H}_2\text{O}$

a) Zaznacz zestaw, w którym reakcje chemiczne zostały uporządkowane według zwiększającej się liczby atomów tlenu użytego do spalania całkowitego 1 cząsteczki danego związku chemicznego.

- A.** I, II, III, IV   **B.** IV, I, III, II   **C.** IV, III, II, I   **D.** I, IV, III, II

b) Podkreśl oznaczenie reakcji chemicznej pochodnej węglowodorów, która w powietrzu ulega reakcji spalania niecałkowitego (spala się jasnożółtym, kopczącym płomieniem).

- A.** I, IV   **B.** III   **C.** III, IV   **D.** II, III

8 Wskaż dokończenia zdań (A–D), tak aby powstały poprawne wyrażenia dotyczące maślanu etylu. Wpisz znak X przy właściwej odpowiedzi.

2 p.

A. Ester ten jest pochodną kwasu

☐ etanowego.

☐ butanowego.

B. Drugi alkil pochodzi od alkoholu

☐ etylowego.

☐ butylowego.

C. Wzór sumaryczny maślanu etylu to

☐ $\text{C}_2\text{H}_5\text{COOC}_3\text{H}_7$.

☐ $\text{C}_3\text{H}_7\text{COOC}_2\text{H}_5$.

D. Maślan etylu jest

☐ półpłynną substancją o wyglądzie tłuszczu.

☐ bezbarwną, lotną cieczą o przyjemnym zapachu.

9 Oceń prawdziwość poniższych stwierdzeń dotyczących związku chemicznego o podanym wzorze sumarycznym. Wpisz znak X.

- A.** Jest bezbarwny.
- B.** Jest substancją stałą.
- C.** W roztworze wykazuje odczyn zasadowy.
- D.** Ma zapach nieświeżych ryb.
- E.** Nie jest palna.
- F.** Wykazuje szkodliwe działanie na ludzki organizm.
- G.** Jej grupa funkcyjna to CH_3^- .
- H.** Nazwa grupy funkcyjnej to grupa aminowa.

[illegible]

10 Wpisz znak X obok klasyfikacji, wzoru i właściwości glicyny.

1 p.

Klasyfikacja	Wzór	Właściwości
☐ alkohol polihydrosylowy	☐ $C_3H_5(OH)_3$	☐ żółta ciecz, rozpuszczalna w wodzie
☐ aminokwas	☐ C_4H_9COOH	☐ bezbarwna substancja stała, nierozpuszczalna w wodzie
☐ amina	☐ $CH_3CH_2NH_2$	☐ biała ciecz, nierozpuszczalna w wodzie
☐ kwas karboksylowy	☐ $CH_2(NH_2)COOH$	☐ bezbarwna substancja stała, rozpuszczalna w wodzie

II Oblicz, ile gramów kwasu cytrynowego znajduje się w 300 cm^3 8-procentowego roztworu o gęstości

2 p.

$$d = 1,038 \frac{\text{g}}{\text{cm}^3}.$$

Odpowiedź: _____

12 Uzupełnij tabelę. Wpisz w puste miejsca zastosowania oraz właściwości odpowiadające związkom chemicznym o podanych nazwach.

2 p.

Nazwa związku chemicznego	Zastosowanie	Właściwość powiązana z podanym zastosowaniem
octan etylu	zmywacz do paznokci	
kwas octowy	konserwowanie produktów spożywczych	
etanol		palny
glicerol		higroskopijny

13 Zapisz w postaci cząsteczkowej i jonowej równanie reakcji otrzymywania octanu wapnia.

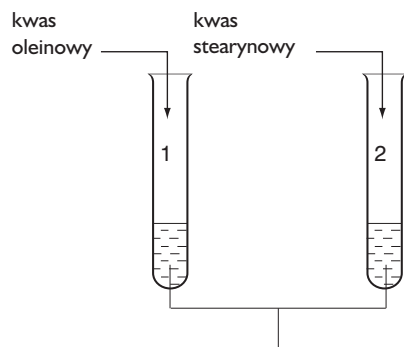
2 p.

---

14 Uzupełnij nazwę odczynnika na schemacie doświadczenia chemicznego badającego charakter chemiczny kwasów. Zapisz obserwacje i sformułuj wniosek.

2 p.

Obserwacje:

Probówka 1:

Probówka 2:

Wniosek:

Kwas oleinowy jest _____, ponieważ _____

Kwas stearynowy jest _____, ponieważ _____

---

15 Zaprojektuj doświadczenie, w którego wyniku można otrzymać mrówczan etylu. Narysuj schemat, zapisz obserwacje i sformułuj wniosek. Napisz równanie reakcji chemicznej.

4 p.

Obserwacje:

Wniosek: _____

Równanie reakcji chemicznej: _____

*16 Twarda woda zawiera m.in. rozpuszczalne sole magnezu. Wyjaśnij, dlaczego w takiej wodzie palmitynian sodu (mydło sodowe) się nie pieni. Zapisz odpowiednie równanie reakcji chemicznej.
